

V Bruseli 9. novembra 2023
(OR. en)

15180/23

ELARG 78
COWEB 136

SPRIEVODNÁ POZNÁMKA

Od:	Martine DEPREZOVÁ, riaditeľka, v zastúpení generálnej tajomníčky Európskej komisie
Dátum doručenia:	9. novembra 2023
Komu:	Thérèse BLANCHETOVÁ, generálna tajomníčka Rady Európskej únie
Č. dok. Kom.:	COM(2023) 691 final
Predmet:	OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV Nový plán rastu pre západný Balkán

Delegáciám v prílohe zasielame dokument COM(2023) 691 final.

Príloha: COM(2023) 691 final

V Bruseli 8. 11. 2023
COM(2023) 691 final

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

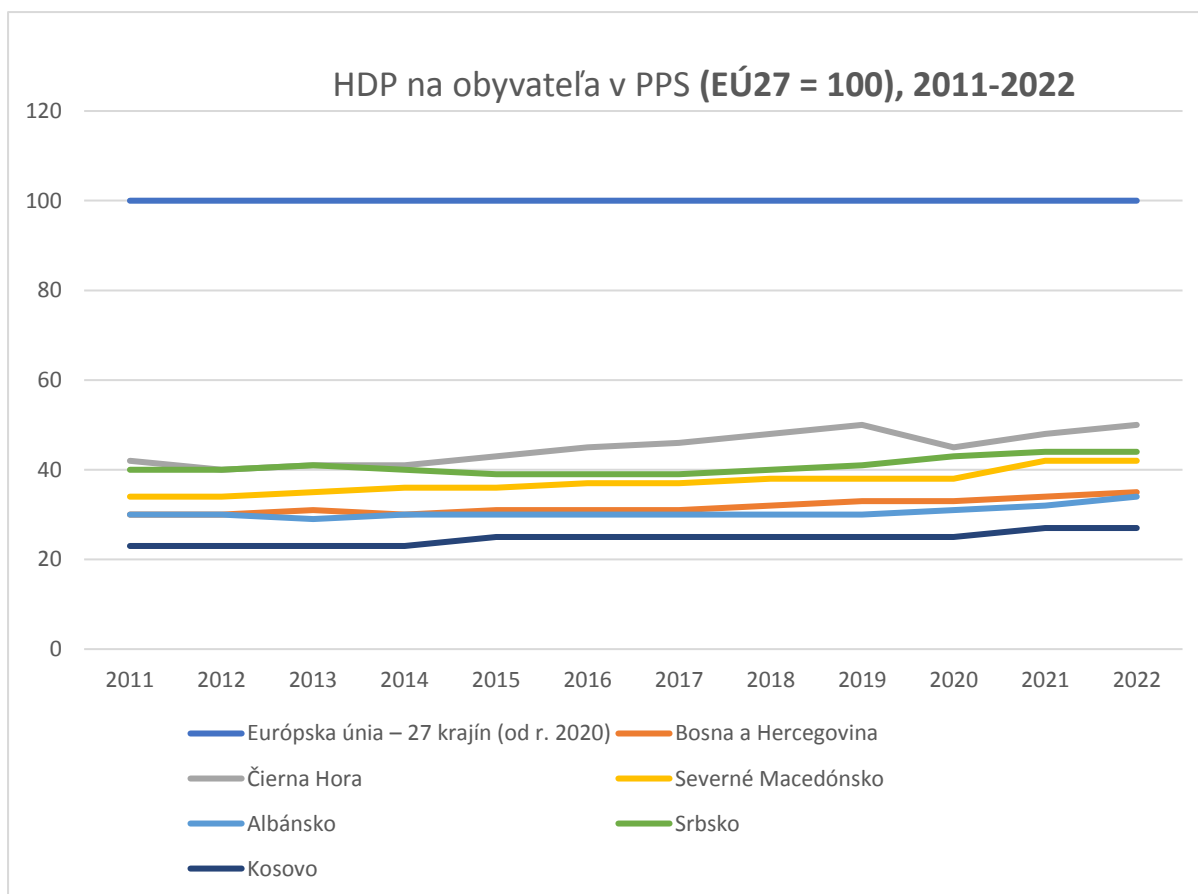
Nový plán rastu pre západný Balkán

ÚVOD

Európska komisia je pevne presvedčená, že rozširovanie zostáva kľúčovou politikou Európskej únie, a najmä že plné členstvo západného Balkánu v EÚ je vo vlastnom politickom, bezpečnostnom a hospodárskom záujme Únie.

Útočná vojna Ruska proti Ukrajine svedčí o potrebe rozhodných geostrategických investícií do stabilnej, silnej a zjednotenej Európy. Vojna má výrazný vplyv na našich partnerov zo západného Balkánu, pričom vytvára ďalší tlak na ich hospodárstva a spoločnosti a spôsobuje riziká pre ich stabilitu. Potreba ich priblíženia k EÚ a urýchlenia ich prístupového procesu na základe reforiem súvisiacich s EÚ v týchto krajinách nebola nikdy zreteľnejšia ako v súčasnosti. Väčšina občanov západného Balkánu vníma potenciálne členstvo ich krajiny v EÚ pozitívne¹. V tejto súvislosti bude nový plán rastu pre západný Balkán príležitosťou na ďalšie zvýšenie viditeľnosti podpory EÚ poskytovanej tomuto regiónu a informovanosti o nej, čím sa posilní spolupráca s miestnymi cieľovými skupinami.

Hospodárska konvergencia je základným prvkom priblíženia krajín západného Balkánu k EÚ. V súčasnosti nie je úroveň a rýchlosť konvergencie medzi partnermi zo západného Balkánu a EÚ uspokojivá² – a to ani z hľadiska reformných procesov, ani sociálno-ekonomickej konvergencie – čo brzdí ich pokrok na ceste do EÚ. Preto treba naštartovať prípravu západného Balkánu na členstvo v EÚ a stimulovať ich poskytnutím niektorých z výhod členstva ešte pred prístupom, a to tak, aby občania krajín západného Balkánu mohli tieto výhody priamo pocítiť. Cieľom by malo byť umožniť partnerom, aby zintenzívnili reformy a posilnili investície, a tak výrazne urýchlili proces rozširovania a rast svojich hospodárstiev.

¹ Štandardný Eurobarometer 99 – jar 2023.

² Eurostat a Svetová banka.

* Týmto označením nie sú dotknuté pozície k štatútu a označenie je v súlade s rezolúciou BR OSN č. 1244(1999) a so stanoviskom Medzinárodného súdneho dvora k vyhláseniu nezávislosti Kosova.

Na tento účel Komisia navrhuje **nový plán rastu pre západný Balkán** založený na štyroch pilieroch, ktorý je zameraný na:

1. **posilnenie hospodárskej integrácie s jednotným trhom Európskej únie** pod podmienkou, že západný Balkán zosúladí svoje pravidlá s pravidlami jednotného trhu a v súlade so spoločným regionálnym trhom súčasne otvorí príslušné odvetvia a oblasti všetkým svojim susedom;
2. **posilnenie hospodárskej integrácie v rámci západného Balkánu prostredníctvom spoločného regionálneho trhu³** na základe pravidiel a noriem EÚ, čo by mohlo potenciálne priniesť 10 % vzrast⁴ jeho hospodárstiev;
3. **urýchlenie zásadných reforiem**, okrem iného aj v súvislosti s tematickým blokom základných hodnôt⁵, podporu napredovania západného Balkánu smerom k členstvu v EÚ, zlepšenie udržateľného hospodárskeho rastu, a to aj prostredníctvom prilákania zahraničných investícií a posilnenia regionálnej stability;
4. **zvýšenie finančnej pomoci na podporu reforiem prostredníctvom nástroja na podporu reforiem a rastu pre západný Balkán**. Ide o nový nástroj s objemom šesť miliárd EUR vo forme nenávratnej podpory a úverovej podpory, pričom vyplatenie prostriedkov je podmienené tým, že partneri zo západného Balkánu vykonajú základné, a najmä špecifické sociálno-ekonomické reformy⁶.

Hospodárska konvergencia je významným prínosom členstva v EÚ. V minulosti sa jasne preukázal pozitívny vplyv, ktorý má integrácia s jednotným trhom EÚ v spojení s politikou súdržnosti EÚ na HDP krajiny a na jej úroveň príjmov. To si vyžaduje investície do modernizácie hospodárstiev, ako aj do infraštruktúry, ktoré si vyžadujú dodatočnú finančnú pomoc. Základné reformy vrátane reforiem na posilnenie právneho štátu a základných práv sú zároveň nevyhnutné z hľadiska maximálneho využívania výhod integrácie a vytvorenia priaznivého prostredia na prilákanie súkromných investícií a vytváranie udržateľného hospodárskeho rastu pri súčasnom znižovaní emisií. Budovanie moderného, dynamického a dekarbonizovaného hospodárstva s lepšími pracovnými príležitosťami takisto zníži motiváciu na migráciu smerom do zahraničia.

Tento nový plán rastu vychádza z existujúcej metodiky rozširovania⁷ a vytvára súbor vzájomne sa posilňujúcich opatrení, ktoré znásobia potenciálny prínos jednotlivých opatrení. Poskytuje aj viac

³ Spoločný regionálny trh je iniciatíva, na ktorej sa dohodli vedúci predstavitelia šiestich krajín západného Balkánu na samite berlínskeho procesu v Sofii 2020. Cieľom spoločného regionálneho trhu a súvisiaceho akčného plánu je zaviesť v rámci regiónu štyri slobody pohybu (týkajúce sa tovaru, služieb, kapitálu a pracovníkov).

⁴ Gomez Ortiz Maria Del Mar; Zarate Vasquez, Roman David; Taglioni, Daria: *The Economic Effects of Market Integration in the Western Balkans (Hospodárske účinky integrácie trhu na západnom Balkáne)*. Policy Research working paper; no. WPS 10491 Washington, D.C.: Skupina svetovej banky: <http://documents.worldbank.org/curated/en/099544006202322289/IDU062c50b5106fe8046d1080530898bbe45d6fa>.

⁵ V súlade s oznámením „Posilnený proces pristúpenia – dôveryhodná perspektíva členstva v EÚ pre západný Balkán“ [COM(2020) 57] tematický blok základných hodnôt zahŕňa: kapitolu 23 – Súdnictvo a základné práva, kapitolu 24 – Spravodlivosť, sloboda a bezpečnosť, hospodárske kritériá, fungovanie demokratických inštitúcií, reforma verejnej správy, kapitolu 5 – Verejné obstarávanie, kapitolu 18 – Štatistika a kapitolu 32 – Finančná kontrola.

⁶ Komisia vo svojom návrhu revízie viacročného finančného rámca na roky 2021 – 2027 v polovici trvania [COM(2023) 337 final] navrhla pre západný Balkán dodatočné financovanie vo výške dve miliardy EUR. Štyri miliardy EUR by sa poskytli vo forme zvýhodnených pôžičiek.

⁷ COM(2020) 57 final.

stimulov a výhod integrácie ešte pred samotným prístupom k EÚ, čím podporuje urýchlenie prístupových rokovaní. A keďže zabezpečuje rovnaké podmienky pre krajiny zapojené do procesu rozširovania, postupne ďalej rozširuje možnosti, ktoré sú už pre západný Balkán k dispozícii v rámci existujúcich dohôd o stabilizácii a pridružení (ďalej len „DSP“). Rýchlosť má teraz zásadný význam a cieľom je, aby plán rastu začal prinášať skutočné zmeny už budúci rok.

Plán rastu nemá vplyv na prebiehajúce prístupové procesy a osobitné podmienky stanovené v tomto kontexte, najmä pokiaľ ide o základné hodnoty. K tomuto procesu však prispeje stimulovaním krajín, aby urýchlili prijatie a vykonávanie *acquis*. Okrem toho by mal tento plán vďaka silnému dôrazu na integráciu v rámci regiónu západného Balkánu pomôcť týmto krajinám zamerať sa na ich spoločnú budúcnosť ako členov EÚ a prekonať bilaterálne výzvy, ktoré, žiaľ, spotrebúvajú v regióne príliš veľa energie a brzdia jeho rozvoj.

1. Posilnenie hospodárskej integrácie s jednotným trhom Európskej únie

Integrácia s jednotným trhom EÚ bola hlavnou hnacou silou hospodárskeho rastu všetkých krajín, ktoré vstúpili do EÚ. Užšie prepojenie s jednotným trhom EÚ by krajinám na ceste do EÚ prinieslo výhody, ktoré by mohli pocítiť priamo ich občania.

Kľúčovou podstatou tohto plánu rastu je ambícia poskytnúť západnému Balkánu viac príležitostí na užšie prepojenie s jednotným trhom EÚ. Cieľom je, aby sa hospodárstva tohto regiónu po dosiahnutí potrebnej úrovne priblížili k jednotnému trhu.

V rámci tohto plánu rastu Komisia identifikovala sedem počiatočných prioritných oblastí, ktoré by EÚ mohla ponúknuť krajinám západného Balkánu. Takáto integrácia by tomuto regiónu priniesla značné hospodárske výhody a zabezpečila by rovnaké podmienky pre krajiny zapojené do procesu rozširovania.

Nevyhnutnou podmienkou užšej integrácie s jednotným trhom bude zavŕšenie úsilia, ku ktorému sa v kontexte spoločného regionálneho trhu zaviazali títo šiesti partneri. Ponuka v rámci siedmich prioritných oblastí je založená na vlastných zásluhách a takisto podlieha predchádzajúcemu zosúladeniu s *acquis* EÚ v každej konkrétnej oblasti, medzi ktoré patrí aj splnenie podmienky disponovať potrebnou infraštruktúrou a fungujúcimi inštitúciami. Žiadny partner zo západného Balkánu nesmie ostatným piatim krajinám brániť v prístupe na jednotný trh EÚ.

Tieto prioritné opatrenia sa môžu vykonávať s využitím existujúceho právneho základu dohôd o stabilizácii a pridružení, prostredníctvom cielených doplnkových dohôd alebo v prípade potreby zmenou existujúcej Zmluvy o Dopravnom spoločenstve a Zmluvy o Energetickom spoločenstve.

Ponuka pre západný Balkán⁸: sedem prioritných opatrení na integráciu do jednotného trhu EÚ

1. Voľný pohyb tovaru:

- i) *dohody o posudzovaní zhody* s cieľom uvoľniť jednotný trh s tovarom vyrobeným na západnom Balkáne po zosúladení s príslušným horizontálnym *acquis* EÚ v oblasti výrobkov;
- ii) *zlepšená dohoda o colnej a daňovej spolupráci* s cieľom zefektívniť colné postupy a skrátiť čakacie lehoty na hraniciach prostredníctvom opatrení, medzi ktoré patrí predchádzajúca výmena informácií, vzájomné uznávanie schválených hospodárskych subjektov na základe zásluh, užšia spolupráca pri rozvoji ich vnútroštátnych kontaktných miest a rýchlejšie

⁸ Vykonávanie prioritných opatrení a ostatných návrhov uvedených v oznámení bude podliehať príslušným postupom podľa Zmluvy o fungovaní Európskej únie.

vykonávanie *acquis* v oblasti nepriamych daní;

- iii) účasť všetkých partnerov zo západného Balkánu na *Dohovore o spoločnom tranzitnom režime*.

Bod i) si vyžaduje dohody založené na existujúcich ustanoveniach dohôd o stabilizácii a pridružení; bod ii) by boli dohody, ktoré by dopĺňali dohody o stabilizácii a pridružení a vychádzali by z existujúcej práce na spoločnom regionálnom trhu, kde sa partneri zo západného Balkánu navzájom integrujú na základe pravidiel EÚ; a bod iii) si vyžaduje pristúpenie k existujúcemu dohovoru. Od partnerov zo západného Balkánu sa bude očakávať, že podpora všetky žiadosti z tohto regiónu.

2. Voľný pohyb služieb a pracovníkov:

- i) bude sa vzťahovať na služby súvisiace s *elektronickým obchodom vrátane služieb dodávania balíkov*⁹, *služieb cestovného ruchu* a iných činností, pri ktorých sa dosiahla dohoda v rámci spoločného regionálneho trhu;
- ii) *uznávanie zručností a kvalifikácií* medzi EÚ a západným Balkánom vrátane odborných kvalifikácií. Bude vychádzať zo štyroch prelomových dohôd o mobilite uzavretých v kontexte spoločného regionálneho trhu¹⁰ a zahŕňať posilnenú spoluprácu, výmenu informácií a využívanie nástrojov transparentnosti, ako je európsky kvalifikačný rámec (EKR), s cieľom uľahčiť rýchlejšie a účinnejšie uznávanie zručností a kvalifikácií. Pôjde najmä o podporu účinného vykonávania pripravovaného odporúčania Komisie o uznávaní kvalifikácií štátnych príslušníkov tretích krajín členskými štátmi, pokiaľ ide o krajiny západného Balkánu¹¹.

Pokiaľ ide o i) existujúce právne základy dohôd o stabilizácii a pridružení, použili by sa po splnení podmienok založených na zásluhách vrátane zosúladenia a vykonávania príslušného *acquis* EÚ.

3. Prístup do jednotnej oblasti platieb v eurách (SEPA):

Zníženie nákladov na cezhraničné platby v prospech spotrebiteľov a podnikov bude stimulovať cezhraničný obchod. V rámci práce na spoločnom regionálnom trhu západný Balkán spoločne zavádza vnútroštátne právne predpisy, ktoré Európska platobná rada požaduje na účely účasti na SEPA. Európska komisia bude **naďalej podporovať krajiny západného Balkánu** pri zosúladzovaní ich predpisov s príslušnými právnymi predpismi EÚ a príprave ich žiadosti o pristúpenie k SEPA.

4. Uľahčenie cestnej dopravy:

- i) podporovať krajiny západného Balkánu pri integrácii cestnej dopravy v regióne na základe prijatia príslušného *acquis* EÚ;
- ii) súčasne usilovať o poskytnutie prístupu partnerom zo západného Balkánu k príslušným informačným systémom EÚ (IMI, ERRU) a zväziť ďalšie uľahčenie dvojstranných dopravných operácií prostredníctvom samostatnej dohody, ktorá by dopĺňala dohody

⁹ Výhodiskom bude existujúca iniciatíva v oblasti služieb dodávania balíkov v rámci CEFTA a v súlade s nariadením (EÚ) 2018/644 o službách cezhraničného dodávania balíkov.

¹⁰ Uznávanie odborných kvalifikácií lekárov, zubných lekárov a architektov v kontexte CEFTA; uznávanie vysokoškolského vzdelania; vzájomné uznávanie odborných kvalifikácií sestier, veterinárnych lekárov, farmaceutov a pôrodných asistentiek; a sloboda pohybu s preukazmi totožnosti v rámci západného Balkánu.

¹¹Prijatie sa predpokladá 15. novembra 2023.

o stabilizácii a pridružení.

Obe opatrenia by mali urýchliť prijatie *acquis* EÚ v oblasti cestnej dopravy, priniesť významné hospodárske výhody a postupne viesť k ďalšej integrácii v oblasti cestnej dopravy.

5. Integrácia a dekarbonizácia energetických trhov:

V nadväznosti na existujúce úsilie v rámci Energetického spoločenstva zabezpečiť integráciu trhu s elektrickou energiou v regióne s trhom EÚ a otvoriť možnosti integrácie iných trhov s energiou. Zohľadní sa pri tom potreba ceny uhlíka rovnocennej s cenou uhlíka v systéme EÚ na obchodovanie s emisiami alebo uplatňovanie mechanizmu kompenzácie uhlíka na hraniciach s cieľom umožniť ďalšie prepojenie trhu s elektrinou od roku 2030.

To sa dosiahne vykonávaním existujúcej Zmluvy o Energetickom spoločenstve.

6. Digitálny jednotný trh:

- i) uľahčiť rozšírenie rozsahu pôsobnosti súčasnej *dobrovoľnej dohody o roamingu* medzi telekomunikačnými operátormi¹²; išlo by o predbežný krok, kým sa dosiahne bod ii) uvedený ďalej;
- ii) poskytnúť právnu istotu používateľom a prevádzkovateľom, ktorí hľadajú riešenia pre dlhodobú roamingovú dohodu s cieľom zahrnúť západný Balkán do regiónu EÚ, v ktorom sa uplatňuje režim roamingu, a to pri plnom rešpektovaní medzinárodných obchodných záväzkov Európskej únie;
- iii) rozšíriť pôsobnosť pravidiel EÚ, ktoré sa týkajú riešenia neodôvodneného *geografického blokovania* a iných foriem diskriminácie na základe štátnej príslušnosti zákazníkov, miesta bydliska alebo sídla, aj na západný Balkán;
- iv) integrovať región do *dôveryhodných služieb EÚ*, keď budú vnútroštátne právne predpisy v súlade s elektronickou identifikáciou, autentifikáciou a dôveryhodnými službami (eIDAS). Medzistupňom bude vývoj regionálnej peňaženky digitálnej identity (tzv. balkánska peňaženka digitálnej identity), ktorá sa zosúladí s peňaženkou EÚ a bude sa riadiť presne tými istými technickými špecifikáciami;
- v) posilniť *prepojenia v oblasti kybernetickej bezpečnosti* tým, že sa umožní pridruženie krajín západného Balkánu k pilieru kybernetickej bezpečnosti programu Digitálna Európa, pričom prvým krokom by bolo umožnenie ich prístupu k rezerve na účely kybernetickej bezpečnosti podľa aktu o kybernetickej solidarite¹³; podporovať komplexné vykonávanie súboru nástrojov EÚ pre kybernetickú bezpečnosť 5G všetkými partnermi zo západného Balkánu;
- vi) posilniť cezhraničnú *interoperabilitu* prostredníctvom vnútroštátnych rámcov interoperability plne zosúladených s európskym rámcem interoperability, ktoré predstavujú základ pre interoperabilné digitálne verejné služby zamerané na človeka.

Bod i) vychádza z existujúcich dobrovoľných dohôd, zatiaľ čo body ii) až iv) by si vyžadovali uskutočniteľné právne riešenie (napr. prostredníctvom zmeny dohôd o stabilizácii a pridružení). Bod v) si bude vyžadovať zmenu existujúcej dohody o pridružení k programu Digitálna Európa.

7. Integrácia do priemyselných dodávateľských reťazcov:

- i) po počítačnom zameraní na identifikáciu konkrétnych spoločných priemyselných

¹² <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-12/eu-wb-roaming-declaration.pdf>.

¹³ Akt o kybernetickej solidarite je návrh Komisie, ktorý spoluzákonodarcovia ešte neprijali.

- projektov rozvíjať strategické partnerstvá v oblasti udržateľných hodnotových reťazcov surovín;
- ii) rozvíjať strategické partnerstvá pre bezpečnosť dodávok kritických liekov.

Rozvoj strategických partnerstiev v oblasti udržateľných hodnotových reťazcov surovín bude založený na identifikácii a vykonávaní spoločných projektov v oblasti udržateľných surovín a batérií, ktoré pokrývajú všetky fázy príslušných hodnotových reťazcov, t. j. prieskum, ťažbu, spracovanie/výrobu a recykláciu; a ktoré slúžia na podporu spoločností/organizácií západného Balkánu, aby sa pripojili k Európskej aliancii pre suroviny a Európskej aliancii pre batérie¹⁴. Užšia spolupráca v oblasti výskumu a inovácií, budovania kapacít napr. uľahčením prístupu krajín západného Balkánu k akadémii zručností Európskej aliancie pre batérie a Akadémii surovín; iii) rozšírenie medzinárodných strategických partnerstiev EÚ na výrobu kritických liekov a účinných farmaceutických látok.

Tieto prioritné oblasti sú odrazom konzultácií so zainteresovanými stranami v celom regióne¹⁵ a predstavujú priame prepojenie s prebiehajúcou prácou na realizácii spoločného regionálneho trhu.

Komisia má v úmysle navrhnúť zmeny dohôd o stabilizácii a pridružení s cieľom zaviesť mechanizmus, ktorý by orgánom DSP umožnil, aby sa po splnení podmienok rozšírili na západný Balkán práva a povinnosti vyplývajúce z *acquis* EÚ. Tento mechanizmus by inštitúciám DSP umožnil prijať prílohy obsahujúce zoznam právnych predpisov o jednotnom trhu („*acquis*“) v konkrétnych oblastiach, ktoré by sa transponovali do vnútroštátnych právnych predpisov, a pravidlá monitorovania. Keď Komisia určí, že došlo k zosúladeniu s *acquis* a že pravidlá sa účinne vykonávajú, ako aj že neexistuje významné riziko týkajúce sa rovnocennosti podmienok na jednotnom trhu EÚ (napr. dostatočný stupeň antitrustovej kontroly a kontroly fúzií a štátnej pomoci, ak je to vhodné), inštitúcie DSP by mohli prijať rozhodnutie o recipročnom režime vnútorného trhu v príslušnej konkrétnej oblasti. Okrem prístupu na jednotný trh by takéto prijatie a vykonávanie *acquis* malo pozitívny vplyv aj na cestu k pristúpeniu.

Tento prístup by umožnil, aby sa dohody o stabilizácii a pridružení mohli postupne rozširovať na konkrétne oblasti *acquis*, najmä na tie, ktoré majú osobitnú väzbu na jednotný trh, ako sú sanitárne a fyto-sanitárne opatrenia a práva duševného vlastníctva. Pri rozhodovaní o tom, ktoré odvetvia sa majú začleniť, by sa uprednostnili oblasti, v ktorých sa prijali podstatné opatrenia v rámci spoločného regionálneho trhu.

Európska komisia okrem toho navrhuje súbor doplnkových opatrení s cieľom priamo podporiť sedem prioritných opatrení a v širšom zmysle zabezpečiť, aby sa využil ich plný potenciál.

Všetky krajiny západného Balkánu by sa mali v plnej miere zúčastňovať minimálne na príslušných programoch EÚ, a to najmä na Programe pre jednotný trh, programoch Colníctvo a Fiscalis, programe Digitálna Európa a Horizont Európa (vrátane preskúmania možností rozšíriť svoje misie zamerané na klimaticky neutrálne a inteligentné mestá a obnovu oceánov a vôd). Bude sa podporovať čo najväčšia účasť v expertných skupinách pod vedením Komisie v súlade s pravidlami EÚ, keďže ide o dôležitý spôsob rozvoja praktických poznatkov o účinnom vykonávaní *acquis*. Krajiny západného Balkánu môžu využívať opatrenia uvedené v oznámení Komisie „Posilnenie európskeho administratívneho priestoru (ComPact)“ na pomoc pri budovaní lepšej verejnej správy.

¹⁴ Obe aliancie sú koordinované dvomi znalostnými a inovačnými spoločenstvami (ZIS) Európskeho inovačného a technologického inštitútu (EIT).

¹⁵ Konzultácie sa uskutočnili na politickej a expertnej úrovni s celým radom zainteresovaných strán. Uskutočnili sa technické diskusie s vnútroštátnymi správnymi orgánmi, s podnikmi v celom regióne sa konzultovalo prostredníctvom dialógu s investičným fórom komôr Western Balkans 6 Chamber Investment Forum a uskutočnili sa konzultácie s regionálnymi organizáciami, CEFTA, Radou pre regionálnu spoluprácu, Dopravným spoločenstvom a Energetickým spoločenstvom.

Posilnením infraštruktúrnych prepojení s EÚ sa podporí potenciál ďalšej integrácie západného Balkánu do príslušných častí jednotného trhu. Investičný rámec pre západný Balkán (WBIF) je pripravený zintenzívniť podporu s cieľom zaviesť nevyhnutnú infraštruktúru potrebnú na vykonávanie stratégie Global Gateway na západnom Balkáne. Táto infraštruktúra je stanovená v hospodárskom a investičnom pláne¹⁶ a úzko spätá s transeurópskymi sieťami. Na tento účel bude nevyhnutné vykonávať jednotlivé programy reforiem (pozri bod 3 ďalej v texte). Bude pokračovať aj práca na rozvoji transeurópskej dopravnej siete (TEN-T) s cieľom zlepšiť prepojenie medzi západným Balkánom a EÚ, podporiť integráciu do jednotného trhu EÚ a presadzovať udržateľnejší dopravný systém.

2. Podpora regionálnej hospodárskej integrácie prostredníctvom spoločného regionálneho trhu

Región západného Balkánu čelí závažnej hospodárskej výzve vzhľadom na obmedzenú atraktívnosť pre investorov, ktorá je spôsobená malými fragmentovanými trhmi a rozsiahlym vyst'ahovalectvom v dôsledku obmedzených príležitostí. Na samite berlínskeho procesu v roku 2020 región rozhodol, že jedným z kľúčových prístupov k riešeniu takýchto výziev bude integrácia na regionálnej úrovni prostredníctvom spoločného regionálneho trhu.

V akčnom pláne pre spoločný regionálny trh¹⁷ sa stanovuje rozsiahly program opatrení založený na pravidlách a normách EÚ s cieľom zaviesť v rámci západného Balkánu štyri slobody pohybu, a to pre tovar, niektoré služby, kapitál a pracovníkov. Toto úsilie je sprevádzané zelenou agendou a digitálnou a inovačnou agendou pre tento región. Napriek tomu, že mnohé technické práce sa už začali, väčšina výsledkov sa ešte len musí prejaviť, čo je čiastočne spôsobené politickými prekážkami v rozhodovacom procese a čiastočne tempom vykonávania, ktoré je potrebné podstatne urýchliť.

Rozvoj spoločného regionálneho trhu je nevyhnutný z dvoch dôvodov. Po prvé preto, že má zásadný význam pre uvoľnenie hospodárskeho potenciálu regiónu, vytváranie príležitostí pre domáce firmy aj pracovníkov a zatriaktivnenie západného Balkánu pre európskych investorov. Odhaduje sa, že spoločný regionálny trh by krajinám v tomto regióne mohol priniesť 10 % hospodársky vzrast¹⁸. Po druhé preto, že základom spoločného regionálneho trhu je prijatie a vykonávanie noriem EÚ.

Preto slúži ako odrazový mostík na ceste k jednotnému trhu EÚ v mnohých odvetviach a ako mechanizmus na dosiahnutie pokroku v prístupových rokovaníach, pričom zároveň umožňuje rýchle dosiahnutie hospodárskych výhod. Budovanie spoločného regionálneho trhu ide ruka v ruku s užšou hospodárskou integráciou s EÚ. V rámci tohto plánu rastu sa krajiny západného Balkánu **vyzývajú, aby sa opätovne zaviazali k úplnému vykonávaniu akčného plánu pre spoločný regionálny trh.**

EÚ poskytne významné príležitosti na integráciu do jednotného trhu EÚ len vtedy, ak tento región dosiahne výsledky v oblasti regionálnej hospodárskej integrácie. Partneri, ktorí nie sú plne odhodlaní plniť záväzky vyplývajúce zo spoločného regionálneho trhu alebo bránia vykonávaniu akčného plánu pre spoločný regionálny trh, nemôžu očakávať, že budú mať prospech z plánu rastu, pokiaľ ide o príležitosti na integráciu jednotného trhu (1. pilier).

¹⁶ Hospodársky a investičný plán https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/ip_20_1811.

¹⁷ Spoločný regionálny trh https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/policy-highlights/common-regional-market_en#:~:text=The%20Common%20Regional%20Market%20action,1%25%20of%20the%20region's%20GDP.

¹⁸ Pozri poznámku pod čiarou č. 4.

Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode¹⁹ je kľúčovým mechanizmom riadenia spoločného regionálneho trhu. Jej účinné fungovanie je preto nevyhnutné. Preto je potrebné urýchliť prebiehajúce významné úsilie, a to najmä v týchto oblastiach:

- uľahčenie obchodu zintenzívnením regionálneho uznávania noriem a certifikácie (na základe pravidiel EÚ),
- zníženie negatívneho vplyvu necolných opatrení,
- otvorenie sektora služieb, najmä novej oblasti elektronického obchodu, a
- uľahčenie pohybu pracovníkov vzájomným uznávaním akademických a odborných kvalifikácií.

Jedným z úspechov spoločného regionálneho trhu bolo vytvorenie zelených jazdných pruhov na hraniciach v rámci regiónu. Vďaka výmene colných údajov pred príchodom tovaru na hraničné priechody sa čas tranzitu tovaru výrazne skrátil. Odhaduje sa, že trojhodinové skrátenie čakacích lehôt zodpovedá 2 % zníženiu sadzieb²⁰. Tento úspech v regióne viedol k vytvoreniu zelených jazdných pruhov (na pozemných hraniciach) a modrých pruhov (na námorných hraniciach) medzi týmto regiónom a niektorými členskými štátmi EÚ. Je to jeden z príkladov toho, ako môže prehĺbenie colnej spolupráce podporiť hospodársku činnosť medzi regiónom a EÚ.

V rámci spoločného regionálneho trhu existuje množstvo pracovných okruhov, v ktorých by sa vďaka pokroku mohla pripraviť pôda pre užšiu integráciu s jednotným trhom. Patrí medzi ne začlenenie regiónu do systémov EÚ na ochranu spotrebiteľa a dohľad nad trhom, vzájomné uznávanie akademických a odborných kvalifikácií, účasť všetkých partnerov z daného regiónu v Európskom výbore pre normalizáciu (CEN) a Európskom výbore pre normalizáciu v elektrotechnike (CENELEC). Takáto integrácia si vyžaduje rozvoj potrebných inštitúcií a postupov, napríklad prostredníctvom akadémie jednotného trhu, zabezpečujúcich úplné zosúladenie vnútroštátnych systémov so systémami EÚ.

Pokiaľ ide o budúcnosť, **pred skončením platnosti súčasného akčného plánu pre spoločný regionálny trh v roku 2024 sa musí vypracovať ambiciózný akčný plán, ktorý ho nahradí.** Nový akčný plán by mal zahŕňať príležitosti, ktoré ponúka tento plán rastu, a plne zohľadňovať zelenú agendu, digitálnu agendu a agendu v oblasti inovácie pre tento región. V záujme zabezpečenia odolnosti spoločného regionálneho trhu voči budúcim zmenám a v rámci prípravy mechanizmu kompenzácie uhlíka na hraniciach by mal akčný plán obsahovať prvky potrebné na napredovanie západného Balkánu v dekarbonizácii.

3. Urýchlenie základných reforiem

Skúsenosti z po sebe nasledujúcich kôl rozširovania ukázali, že užšia integrácia s jednotným trhom EÚ a cieľená finančná podpora nepostačujú na dosiahnutie zrýchlenej sociálno-ekonomickej konvergencie. Udržiateľný úspech si vyžaduje komplexné reformy, a to aj v rámci tematického bloku základných hodnôt. Sú nevyhnutné na to, aby kandidátske krajiny napredovali smerom k členstvu v EÚ a aby ich hospodárstva dokázali čeliť konkurenčnému tlaku jednotného trhu a budovať konkurencieschopné a udržateľné podniky s cieľom prilákať súkromné investície. Urýchlenie zásadných reforiem bude mať okrem toho pozitívny vplyv aj na tempo, akým krajiny postupujú na ceste k prístupiu k EÚ.

V rámci tohto plánu rastu bude každý partner zo západného Balkánu vyzvaný, aby pripravil **program reforiem** založený na existujúcich odporúčaní vrátane odporúčaní z ročného balíka týkajúceho sa

¹⁹ Stredoeurópska dohoda o voľnom obchode (CEFTA) z roku 2006 spája šesť krajín západného Balkánu a Moldavsko do regionálnej obchodnej oblasti s cieľom liberalizovať obchod s tovarom a službami v danom regióne. Práca v rámci CEFTA bola začlenená do akčného plánu v oblasti kritických surovín v roku 2020.

²⁰ Pozri poznámku pod čiarou č. 4..

rozširovania a zo záverov dialógu o hospodárskych a finančných otázkach na základe programov hospodárskych reforiem krajín (ERP). Tento program bude konzultovaný s Komisiou, ktorá ho posúdi a prijme.

V programe reforiem sa vymedzí obmedzený súbor prioritných reforiem rozdelených do kvalitatívnych a kvantitatívnych krokov, ktoré budú slúžiť ako **platobné podmienky**, t. j. po splnení budú viesť k uvoľneniu finančných prostriedkov v rámci nového nástroja na podporu reforiem a rastu podľa vopred stanoveného harmonogramu. Platobné podmienky budú **spojené s konkrétnymi sociálno-ekonomickými reformami**, ktorých cieľom bude uvoľniť národný a regionálny potenciál rastu, a s **konkrétnymi reformami týkajúcimi sa základných prvkov procesu rozširovania** vrátane právneho štátu, demokracie, dodržiavania ľudských práv a základných slobôd. Makrofinančná stabilita, správne riadenie verejných financií, transparentnosť a dohľad nad rozpočtom sú všeobecné platobné podmienky, ktoré musia byť splnené pri každom uvoľnení finančných prostriedkov. Ďalšou podmienkou by malo byť, aby sa Srbsko a Kosovo konštruktívne podieľali na normalizácii svojich vzťahov s cieľom v plnej miere plniť všetky svoje príslušné záväzky vyplývajúce z dohody o ceste k normalizácii a jej vykonávacej prílohy a zo všetkých predchádzajúcich dohôd o dialógu a aby sa zapájali do rokovaní o komplexnej dohode o normalizácii vzťahov. Vyplácanie nebude podmienené zavedením uvedených navrhovaných zmien dohôd o stabilizácii a pridružení (t. j. vykonaním siedmich prioritných opatrení).

Program reforiem bude kľúčovou hnacou silou plánu rastu: jeho splnenie vytvorí potrebné predpoklady pre sprístupnenie a plné využívanie príležitostí jednotného trhu, pre spustenie vyplácania prostriedkov v rámci nového nástroja na podporu reforiem a rastu a zároveň aj pre priblíženie krajín k splneniu kritérií členstva v EÚ.

4. Podpora konvergenencie zvýšením finančnej pomoci: nový Nástroj na podporu reforiem a rastu pre západný Balkán

Nový Nástroj na podporu reforiem a rastu (ďalej len „nástroj“) pre západný Balkán bude poskytovať kľúčovú podporu pri vykonávaní nového plánu rastu a jeho štyroch pilierov prostredníctvom **výrazne zvýšenej finančnej pomoci**. Platby budú podliehať prísnyim podmienkam, pokiaľ ide o kľúčové reformy stanovené v programe reforiem.

Navrhovaný nástroj sa bude vzťahovať na obdobie 2024 – 2027. Poskytovala by sa ním finančná podpora vo forme **nenávratnej podpory** (až do výšky dvoch miliárd EUR) a **úverov** (až do výšky štyroch miliárd EUR) prostredníctvom priamych platieb do vnútroštátnych rozpočtov alebo vo forme kapitálového investičného financovania prostredníctvom Investičného rámca pre západný Balkán (WBIF).

Bude slúžiť ako ústredný prvok plánu rastu a výrazne zvýši finančnú pomoc založenú na ambicióznom programe reforiem zameranom na potrebné sociálno-ekonomické reformy spojené so základnými reformami vrátane reforiem v oblasti právneho štátu a základných práv. Zavedie prísnu kondicionalitu vytvorením platobného mechanizmu založeného na dosiahnutých výsledkoch kľúčových reforiem, a to s prihliadnutím na odporúčania obsiahnuté v najnovšom balíku Komisie týkajúcom sa rozširovania²¹. Takýto prístup si vyžaduje úplne novú koncepciu, ktorá sa líši od nástrojov vonkajšej pomoci, ktoré sú v súčasnosti k dispozícii. Tento druh rozsiahlej *ex ante* kondicionality a navrhovaná štruktúra nie sú v rámci existujúceho nástroja predvstupovej pomoci (IPA III) možné. Platobné podmienky budú takisto dopĺňať a posilňovať iné formy dvojstrannej podpory pre západný Balkán poskytovanej prostredníctvom iných nástrojov EÚ.

²¹ Balík týkajúci sa rozširovania zahŕňa oznámenie o politike rozširovania EÚ a sprievodné správy o jednotlivých krajinách.

Finančný vplyv nástroja v kombinácii s finančnými prostriedkami, ktoré sú ešte k dispozícii v rámci nástroja IPA III na zvyšok VFR na roky 2021 – 2027, poskytne západnému Balkánu približne rovnakú intenzitu pomoci na obyvateľa ako je priemerná intenzita politiky súdržnosti v EÚ. Takéto bezprecedentné zvýšenie rozpočtu by reagovalo na rastúce výzvy regiónu na silnejšiu sociálno-ekonomickú konvergenciu. Posilnilo by sa tým aj poslanstvo určené regiónu, že výhody užšej integrácie s EÚ možno pocítiť ešte pred prístupom. Dlhodobejším cieľom je pomôcť regiónu dosiahnuť do roku 2030 plný potenciál z hľadiska kapacity hospodárskeho a sociálneho rozvoja v porovnaní s členskými štátmi EÚ.

Nástroj je navrhnutý tak, aby bol flexibilný, prispôsobený cieľu urýchlenia základných sociálno-ekonomických reforiem a priblíženia regiónu k EÚ pri súčasnom zabezpečení predvídateľnosti, transparentnosti a viditeľnosti finančných prostriedkov a zodpovednosti za ne.

Nový nástroj bude **doplňat'** a posilňovať súčasnú finančnú pomoc v rámci nástroja IPA III, ako aj (a to najmä s cieľom riešiť právne a administratívne prekážky cezhraničnej spolupráce) programy spolupráce Interreg v rámci politiky súdržnosti EÚ s účasťou krajín západného Balkánu. Osobitné reformy v rámci programu reforiem umožnia vytvoriť potrebné podmienky v záujme maximálneho využitia vplyvu významnej finančnej pomoci v rámci nového nástroja, ako aj v rámci nástroja IPA III.

ZÁVER

V reakcii na bezprecedentné výzvy, ktorým západný Balkán čelí a ktoré vyplývajú z potreby oživiť hospodárstva po pandémie COVID-19 a zo súčasného vplyvu ruskej útočnej vojny na Ukrajinu, Komisia navrhuje, aby EÚ predložila **tomuto regiónu odvážnu ponuku**. Ponuku, ktorá okrem **významnej dodatočnej finančnej podpory** poskytuje príležitosti na **posilnenie sociálnej a hospodárskej konvergencie a priblíženie našich partnerov k jednotnému trhu EÚ v mnohých oblastiach**. Cieľom tejto ponuky je priniesť niektoré hospodárske výhody už v predvstupovom období s cieľom vybudovať silnejšie a odolnejšie hospodárstva a poskytnúť podnikom, pracovníkom aj spotrebiteľom každodenné hospodárske benefity. Integrácia dobre pripravených a hospodársky silnejších krajín uplatňujúcich pravidlá a normy EÚ už pred ich prístupom bude zároveň prínosom pre celú EÚ.

Aby sa uvoľnil potenciál tohto plánu rastu, **partneri zo západného Balkánu budú musieť zareagovať na túto ponuku rozhodným úsilím o dosiahnutie pokroku pri realizovaní programu domácich reforiem, ako aj pri posilňovaní hospodárskej integrácie** v regióne. Ich orgány sú zodpovedné za účinnú komunikáciu o pláne rastu a jeho vykonávaní. Západný Balkán a EÚ by mali spoločne využiť túto príležitosť na urýchlenie pokroku na ceste k prístupiu.

Opatrenia na podporu integrácie do jednotného trhu EÚ

Podnikanie: obchodné príležitosti

- Podporiť inovácie, zvýšiť zhodnocovanie vedomostí a chrániť investície do nových produktov vytvorením siete štruktúrovanej spolupráce medzi partnermi zo západného Balkánu v záujme harmonizovaného uplatňovania práv duševného vlastníctva.
- Podporiť rozvoj agropotravinárskeho priemyslu vrátane rybolovu a akvakultúry v súlade s normami EÚ. Posilniť obchod s poľnohospodárskymi výrobkami uznaním západobalkánskych pohotovostných plánov v odvetví ovocia a zeleniny a plánov prieskumov plodín, ktoré už schválili zmluvné strany Stredoeurópskej dohody o voľnom obchode (CEFTA).
- Podporiť inovácie i) vytvorením **špecializovaného predbežného akcelerátora Európskej rady pre inováciu (EIC)** určeného pre západný Balkán, ktorý by pomáhal inovačným spoločnostiam v oblasti špičkových technológií naplno rozvinúť ich potenciál s konkrétnymi nápadmi a investičnými plánmi a ii) podporovať a zvyšovať úroveň zručností inovátorov a podnikateľov prostredníctvom činností Európskeho inovačného a technologického inštitútu (EIT) a jeho znalostných a inovačných spoločenstiev.
- Urýchliť prenos a rozširovanie technologických a sociálnych inovačných riešení v záujme vybudovania klimaticky neutrálnych a inteligentných miest.

Bližšie k EÚ: príležitosti pre prípravu na jednotný trh

- Zriadiť **akadémiu jednotného trhu** – program budovania kapacít určený na vybudovanie kvalitnej infraštruktúry západného Balkánu blížiacu sa únijnej úrovni fungovania EÚ, aby sa urýchlil proces dosiahnutia voľného pohybu tovaru. Prvými oblasťami, na ktoré sa treba zamerať, budú normy, certifikácia a posudzovanie zhody.
- Podporovať **čo najskoršie plné členstvo a účasť partnerov zo západného Balkánu vo výboroch CEN a CENELEC**.

Prepojiť a modernizovať: príležitosti pre digitálnu oblasť

- **Zvýšiť kybernetickú odolnosť regiónu západného Balkánu a spoločne bojovať proti počítačovej kriminalite**, a to aj zvýšením účasti na odbornej príprave a podujatiach organizovaných Agentúrou EÚ pre kybernetickú bezpečnosť (ENISA).
- Udeliť úplný prístup k spoločnému podniku pre európsku vysokovýkonnú výpočtovú techniku (HPC).
- Zapojiť sa do **Akadémie interoperabilnej Európy** s cieľom zlepšiť pokročilé digitálne zručnosti v rámci orgánov verejnej správy v oblasti interoperability.
- Podporovať zavádzanie **bezpečnej medzinárodnej konektivity a sieťovej infraštruktúry 5G** prostredníctvom investičných projektov WBIF v súlade so súborom nástrojov EÚ pre kybernetickú bezpečnosť 5G. Siete 5G budú slúžiť na podporu digitálnej transformácie v regióne.
- Urýchliť digitálnu transformáciu MSP a startupov účasťou na programe Digitálna Európa a v sieti európskych centier digitálnych inovácií (EDIH), ktoré podporujú spoločnosti a verejný sektor pri súbežnej (zelenej a digitálnej) transformácii.
- Rozvíjať dialóg o umelej inteligencii vrátane hlavných iniciatív, ako sú modely umelej inteligencie. Dôraz sa bude klásť na generatívnu umelú inteligenciu, a najmä na veľké jazykové modely.

Rekvalifikovať a zlepšovať zručnosti: príležitosti pre zamestnanie a odbornú prípravu

- **Rozšíriť členstvo v Europasse** na všetky krajiny západného Balkánu: v záujme pomoci uchádzačom o zamestnanie pri ďalšom kroku v ich kariére a pri otvorení nových príležitostí a **dalej podporovať účasť týchto krajín v poradnej skupine pre európsky kvalifikačný rámec**: v záujme uľahčenia transparentnosti zručností a kvalifikácií.
- Preskúmať účasť na niektorých činnostiach Európskej siete **verejných služieb zamestnanosti (siet' VSZ)** a spoluprácu s touto sieťou²² v záujme posilnenia kapacity verejných služieb zamestnanosti na západnom Balkáne.
- Vytvoriť bezpečnejšie pracoviská budovaním kapacít na inšpektorátoch práce západného Balkánu.
- Posilniť **aktívne zapojenie do Európskeho roka zručností a Paktu o zručnostiach** s cieľom podporiť vnímanie potreby zvyšovať úroveň zručností a rekvalifikácie s využitím skupiny národných koordinátorov ako platformy na výmenu informácií o politikách v oblasti zručností.
- Podporovať spoluprácu v oblasti odborného vzdelávania a prípravy, najmä v oblasti učňovskej prípravy a výučby na pracovisku v rámci **Európskeho združenia učňovskej prípravy**.
- Nadalej podporovať účasť všetkých krajín západného Balkánu na **realizácii zložky Zamestnanosť a sociálna inovácia (EaSI) Európskeho sociálneho fondu plus (ESF+)**.

Čas mládeže: príležitosti pre mladých ľudí

- **Uľahčiť mladým ľuďom štúdium v zahraničí** zjednodušením uznávania akademických kvalifikácií a období mobility.
- Zlepšiť prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a odstrániť prekážky vzdelávania, usilovať sa o zabezpečenie **plnej účasti** partnerov zo západného Balkánu v rámci **európskeho vzdelávacieho priestoru** a podporovať nadnárodnú spoluprácu inštitúcií vysokoškolského vzdelávania.

Širšie obzory: príležitosti pre jednoduchší cestovný ruch, cestovanie, dopravu a kultúrne aktivity

- Spoločné úsilie o propagáciu Európy ako turistickej destinácie v tretích krajinách **prostredníctvom plného členstva** všetkých partnerov zo západného Balkánu v **Európskej komisii pre cestovný ruch**.
- Pozorovatelia v **dátovom priestore pre cestovný ruch**: poskytovanie informácií potrebných na zlepšenie plánovania cestovného ruchu.
- Rozvíjať **partnerstvá zamerané na talenty v oblasti zručností týkajúcich sa cestovného ruchu** medzi EÚ a regiónom a rozšíriť a zlepšiť ich ponuku v oblasti cestovného ruchu. Ďalej zvyšovať účasť všetkých partnerov zo západného Balkánu na programe Kreatívna Európa s cieľom podporiť úlohu kultúrnych a kreatívnych odvetví v hospodárstve.

²² V súlade s podmienkami stanovenými v rozhodnutí Európskeho parlamentu a Rady č. 573/2014/EÚ o posilnenej spolupráci medzi verejnými službami zamestnanosti (VSZ), a to najmä v súvislosti s krajinami, ktoré sa podieľajú na vykonávaní zložky Zamestnanosť a sociálna inovácia (EaSI) Európskeho sociálneho fondu plus (ESF+).

Bezpečnosť výrobkov: ochrana spotrebiteľov

- Poskytnúť orgánom dohľadu nad trhom na západnom Balkáne prístup k internetovému vyhľadávaciemu **nástroju e-Surveillance**, ktorý odhaľuje výrobky, ktoré boli v systéme Safety Gate oznámené ako nebezpečné.
- Poskytnúť **prístup k niektorým verejným informáciám** zaznamenaným v systéme Safety Gate a v dlhodobejšom horizonte si vymieňať vybrané neverejné informácie o bezpečnosti výrobkov a prijatých opatreniach.
- Poskytnúť prístup²³ k vybraným prvkom akadémie elektronického presadzovania práva.

²³ Pokiaľ existujú záruky, ktoré umožňujú zaobchádzanie s informáciami v súlade s požiadavkami práva EÚ.